

کارگاه_تحلیل_فصل ۱

علوم_و_فنون ۱۲

۱ کدام یک از بیت های زیر، دارای پایه های آوایی ناهمسان است؟ نشانه های هجایی و وزن هریک را بنویسید.

الف: ترکِ گدایی مکن که گنج بیابی

از نظر ر هروی که در گذر آید

☆حافظ☆

ثَرکِ گِدا/بی مَ کُن کِ/گَن جِ بِ یا/بی

اَز نَ ظِرِ /رَه رُوی کِ/دَر گُ ذَرا/یَد

_/_uu/_u_u/_uu_

وزن : مفتعلن فاعلات مفتعلن فع

پایه آوایی: ناهمسان

ب: بیا عاشقی را رعایت کنیم

ز یاران عاشق حکایت کنیم

☆سیدحسن حسینی☆

بِ یا عا/ش قی را/رِ عا یَت/کُ نیم

ز یا را/نِ عاشق/ح کا یَت/کُ نیم

_u/_u/_u/_u

وزن : فعولن فعولن فعولن فعل

پایه آوایی : همسان

پ: گشت یکی چشمه ز سنگی، جدا

غلغله زن، چهره نما، تیز پا

☆ نیما یوشیج ☆

گَش ت ی کی / چَش م ز سَن / گِی جُ دا

غُل غُ ل زَن / چَهِ ر ن مَ / تِی ز پا

_ u _ / _ uu _ / _ uu _

وزن : مفتعلن مفتعلن فاعلن

پایه آوایی : همسان

ت: دلا بسوز که سوز تو کارها بکند

نیاز نیم شبی دفع ِ صد بلا بکند

☆ حافظ ☆

دِ لا بِ سو / ز کِ سو ز / تْ کا ر ها / بِ کُ نَد

نِ یا زِ نی / م شِ بی دَف / ع صَد بَ لا / بِ کُ نَد

_ uu / _ u _ u / _ _ uu / _ u _ u

وزن : مفاعلن فعلاتن مفاعلن فعلن

پایه آوایی: ناهمسان

۲- نشانه های هجایی بیت های زیر را به دو صورت دسته بندی کنید، پس از تعیین پایه های آوایی، وزن ِ هر یک را بنویسید.

الف: دانست که دل اسیر دارد

دردی نه دوا پذیر دارد

☆نظامی☆

دا نِس ت/کِ دِل اَسی/ر دا رَد

دَر دی نَ/دَوا پَ ذی/ر دا رَد

__u/_u_u/u__

وزن:مفعول مفاعلن فعولن

دا نِس ت/کِ دِل اَسی/ر دا رَد

دَر دی نَ/دَوا پَ ذی/ر دا رَد

__/_u_u_/uu__

وزن:مستفعل فاعلات فع لن

ب:دی شیخ با چراغ همی گشت گرد شهر

کز دیو و دد ملولم و انسانم آرزوست

☆مولوی☆

دی شی خ/با چ را غ/ه می گشت/گر د شهر

گز دی وُ/دَد مَ لول/مُ ان سان/ما ر زوست

__u/_u__u/u_u/_u__

وزن:مفعول فاعلات مفاعل فاعلن

دی شی خ/با چ را غ/ه می گشت/گر د شهر

گز دی وُ/دَد مَ لول/مُ ان سان/ما ر زوست

__u/_u__/uu_u/_u__

وزن:مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل

پ:دنیا نیرزد آن که پریشان کنی دلی

زنهار بد مکن که نکرده است عاقلی

☆سعدی☆

دُن یا نَ/پَر زَ دان کِ/پَری شان کُ/نی دِلی

زن هار/بَدَم کن کِ/نَ گَر دَس ت/عاق لی

_u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u

وزن:مفعول فاعلات مفاعیل فاعلن

دُن یا نَ/پَر زَ دان کِ/پَری شان کُ/نی دِلی

زن هار/بَدَم کن کِ/نَ گَر دَس ت/عاق لی

_u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u

وزن:مستفعلن مفاعل مستفعلن فعل

ت:آبی تر از آنیم که بی رنگ بمیریم

از شیشه نبودیم که با سنگ بمیریم

☆شهید محمد عبدی☆

آبی تَ/رَ زانی مَ/کِ بی رَن گَ/بِ می ریم

آز شی شَ/نَ بو دی مَ/کِ با سَن گَ/بِ می ریم

_u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u

وزن:مفعول مفاعیل مفاعیل فعولن

آبی تَ/رَ زانی مَ/کِ بی رَن گَ/بِ می ریم

آز شی شَ/نَ بو دی مَ/کِ با سَن گَ/بِ می ریم

_u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u _u/_u

وزن : مستفعل مستفعل مستفعل فع لن

۳-آرایه های مراعات نظیر ، تلمیح و تضمین را در بیت های زیر مشخص کنید.

الف: شعاع درد مرا ضرب در عذاب کنید
مگر مساحت رنج مرا حساب کنید
قیصر امین پور
مراعات نظیر: شعاع-ضرب-مساحت-حساب
مراعات نظیر: درد-رنج - عذاب
تلمیح: انا خلقناکم فی الکبد

ب: بی تربیت آزادی و قانون نتوان داشت
"سعفص" نتوان خواند نخوانده "کلمن" را
ملک الشعرا بهار
تضمین حروف ابجد "سعفص" و "کلمن"
مراعات نظیر: سعفص-کلمن
مراعات نظیر: آزادی -قانون

پ: همچو فرهاد بود کوهکنی پیشه ی ما
کوه ما، سینه ی ما ، ناخن ما، تیشه ی ما
ادیب نیشابوری
تلمیح به داستان فرهاد و کوهکنی فرهاد
مراعات نظیر: فرهاد-کوهکنی-کوه-تیشه
مراعات نظیر: سینه- ناخن

ت: دستم نداد قوت رفتن به پیش دوست
چندی به پای رفتم و چندی به سر شدم

سعدی

مراعات نظیر: دست-پا-سر

مراعات نظیر: پا-رفت

ث: چند آن همه دیروز؟ چرا این همه امروز

دستی به فراوانی فردا برسانیم

محمدرضاروز به

مراعات نظیر: دیروز- امروز- فردا

۴- شعر زیر را از نظر ویژگی های تاریخی دوره ی بیداری بررسی نمایید .

بگذاشت ز سر سیاهکاری

ای مرغ سحرچو این شب تار

رفت از سر خفتگان خماری

وز نفحه ی روح بخش اسحار

محبوبه ی نیلگون عماری

بگشوده گره ز زلف زر تار

و اهریمن زشت خو حصاری

یزدان به کمال شد پدیدار

یاد ار ز شمع مرده یاد آر

☆ علی اکبر دهخدا ☆

دهخدا این شعر را در «قالب مسمط» در رثای دوستش، میرزا جهانگیرخان صور اسرافیل، سروده است منظور از مرغ سحر دهخدا است و شمع نیز میرزا جهانگیرخان صور اسرافیل می باشد .

دراین ابیات تصویر بد روزی ایران و اوضاع نابسامان آن روزگار و غفلت ایرانیان و مؤدۀ بهروزی، به صورتی شاعرانه و گیرا نقش شده است و درپایان سرنوشت شاعر آزادی خواه که مرگ او در دهخدا تاثر ایجاد کرده است.

۵- شعر زیر را از نظر آرایه های بدیع معنوی بررسی کنید.

غلغلی انداختی در شهر تهران ای قلم
خوش حمایت میکنی از شرع قرآن ای قلم
گشت از برق تو ظاهر نورایمان ای قلم
مشکلات خلق گردد از تو آسان ای قلم
نیستی آزاد در ایران ویران ای قلم
سید اشرف الدین گیلانی

مراعات نظیر: برق ، نور
تضاد: مشکل و آسان
تلمیح: ن وَالْقَلَمَ وَمَا يَسْطُرُونَ